

Martelaren deze week in de hoofdrol

Heilige Verdedigingsweek in Iran gedenkt de oorlog tegen Irak

Iran herdenkt deze week het begin van de bloedige oorlog tegen Irak (1980-1988). Onder andere gebeurt dat met straattoneel om de gedachte aan martelaren van de oorlog levend te houden.

Door onze correspondent
THOMAS ERDBRINK

SHARH-E REY, 25 SEPT. Het is spitsuur in Sharh-e Rey, een zuidelijk satellietstadje van Teheran, de Iraanse hoofdstad. Forenzen banen zich een weg uit het metrostation, moe van een dag hard werken. „Alles startte met een droom!” roept een man plotseling in de menigte. Het straattoneel om de Heilige Verdedigingsweek te vieren, is begonnen.

Iran herdenkt deze week het begin van de oorlog tegen Irak (1980-1988). Deze week 26 jaar geleden bombardeerden Iraakse vliegtuigen een Iraanse olie-installatie, na maanden van grensincidenten. Gesteund met westers materieel trokken Iraakse troepen Iran binnen, waar een paar maanden eerder de pro-westerse sjah was verdreven door ayatollah Khomeiny's islamitische revolutie. De loopgravenoorlog duurde acht jaar. Er vielen volgens officiële cijfers in totaal 400.000 doden en 750.000 gewonden in de oorlog.

Omstanders verzamelen zich bij het metrostation van Sharh-e Rey. „Zijn dit gekken?” vraagt een jongetje als hij de schreeuwende acteurs ziet. Marktverkopers in de fruit- en cd-kraampjes rekken hun halzen als Mohammad-Reza Kashani (35) en Ali-Reza Eslami (27) de 'Droom over vader' beginnen te spelen.

Liggend op de straatstenen vertelt Kashani – die de rol van een moderne Iraanse jongeman op zich neemt – dat hij al maandenlang dezelfde droom heeft.

„Ik zie tanks, en granaten. Jongens, jonger dan ik nog, vallen bij bosjes. Het is vreselijk.” Omstanders kijken passief toe. Telkens weer ziet Kashani, dik gezicht, vriendelijke lach, een man in zijn droom die zegt zijn vader te zijn. „Hij vertelt me dat ik niet moet vergeten waarvoor die jongens gestorven zijn: zodat ik in vrede kan leven. Overal zie ik bloed, mijn vader ligt in een plas bloed. Nee! Ik kan niet tegen bloed!”, schreeuwt Kashani.

Er zijn velen met soortgelijke dromen in Iran, waar ongeveer 300.000 'janbaz', (gedeeltelijk) gehandicapte oorlogsveteranen, nog leven. Dit is los van honderdduizenden Iraniërs die zonder lichamelijke letsel van het front zijn teruggekeerd.

Hoe ingrijpend de oorlog is geweest, is nog dagelijks te zien op muren van vrijwel iedere stad. De afbeeldingen van jonge jongens die destijds met een koran en een kalasjnikov in de hand naar de Iraakse linies werden gestuurd en bij bosjes sneuvelde, martelaren, worden nog ieder jaar trouw bijgevoerd. „Martelaren geven bloed aan de samenleving”, was tijdens de oorlog een belangrijke leus.

„Zie je wel! Het is waar wat ze zeggen; de martelaren leven voort!”, zegt mede-acteur Eslami die het publiek vertelt dat hij een strijdmakker speelt van de man in de droom. „Dat was je echte vader die je gezien hebt. Ik heb je geadopteerd nadat hij

Iraanse vrouwen op een tentoonstelling ter gelegenheid van de 26ste verjaardag van het begin van de oorlog tegen Irak. (Foto AP)

aan mijn zijde was gestorven. Je echte vader wil je vertellen hoe belangrijk de oorlog was. Dit is een teken! Jongen, ik ben je

vader niet. Dat is de man uit de droom.” „Zoon’ Kashani barst in huilen uit, samen vertrekken de mannen – fictief – naar

het graf van de dode vader, de martelaar. Het toneelstuk is voorbij. Niemand klapt. Acteur Kashani veegt het zweet van zijn

gezicht. Het is de achtste keer vandaag dat hij en zijn partner Eslami het toneelstuk opvoeren. „We willen moderne verhalen vertellen, die ook deze generatie jongeren aanspreken”, zegt Kashani.

Amir Karami (21), die de hele uitvoering heeft gezien, is niet echt onder de indruk. „Het is een cliché, ze laten ons schuldig voelen voor het lijden van de families van de martelaren”, vindt hij.

De leden van 'Families van de martelaren' en andere veteranenorganisaties, zijn eerste klas burgers in Iran. Ze krijgen speciale uitkeringen, extra kortingen op het toch al gesubsidieerde voedsel in Iran, hun kinderen mogen gratis studeren op de staatscholen. In ruil voor deze steun zijn de 'Families van de martelaren' vocale medestanders van de Iraanse neoconservatieven. De Stichting van de martelaren, die toeziet op de subsidies van de familieleden, is tegenwoordig een van de rijkste conglomeraten in Iran.

Samen met andere revolutionaire organisaties vormen de Families van de martelaren een machtige politieke achterban voor Irans conservatieven. Ze hebben de basis gevormd voor de laatste drie verkiezingsoverwinningen op rij voor president Mahmoud Ahmadinejads gelijkgestemden.

„Van mij zijn vijf neven en een oom gestorven”, zegt Majid Moradkhani (21). De dienstplichtig soldaat heeft even vrij van zijn werk op de kazerne en heeft het toneelstuk bekeken. „Moet je nagaan, toen had ons land niets. Maar we hebben de vijand toch weerstaan”, zegt hij tegen een mede-soldaat. „Tegenwoordig is Iran zeker honderd keer zo sterk als toen.”

De oorlog tegen Irak verstevigde de grondvesten van de huidige islamitische republiek. Door de oorlog direct te verbinden aan de waarden van de islamitische revolutie – geloof, opofferingsgezindheid en het leiderschap van ayatollah Khomeiny – werd met iedere nieuwe martelaar het Iraanse regime bestendigd. Dissidenten met afwijkende ideeën over de structuur van het Iraanse islamitische regime, kunnen worden beschuldigd van het 'beledigen van de martelaren en de revolutie'.

Voor Kashani is de oorlog tegenwoordig vooral een bron van inspiratie. „Niet de oorlog zelf was belangrijk, maar de idealen en doelen die we ervan hebben geleerd waren dat. Zo hebben we geleerd dat Iraniërs alleen op zichzelf kunnen vertrouwen. Destijds was de hele wereld tegen ons”, legt de acteur uit. Hij speelt het toneel vrijwillig. „Omdat ik het belangrijk vind.” Een lokale toneelorganisatie (van de overheid) heeft het programma bedacht.

De oorlog tussen Iran en Irak wordt deze week niet alleen met straattoneel herdacht. Traditioneel opende een militaire parade de herdenkingsweek, waarbij de commentator „de gevallen bloemen der natie” en het moderne Iraanse wapentuig roemde. „Tijdens de Iraans-Iraakse oorlog verwachtte iedereen dat Iran snel zou opgeven, maar we deden het tegenovergestelde”, legt acteur Kashani uit. „Nu is het net zo; het Westen wil dat we ons nucleaire programma opgeven”, zegt Kashani. „Maar we worden alleen maar meer vastberaden. Net als tijdens die acht jaar oorlog.”